

PROLOOG

De dag die mijn wereld veranderde

Ik kom uit een land dat om middernacht is gesticht. Toen ik bijna doodging was het midden op de dag.

Een jaar geleden ging ik van huis naar school, om nooit meer thuis te komen. Ik werd door een talibankogel geraakt en verliet Pakistan aan boord van een vliegtuig zonder dat ik me daarvan bewust was. Sommige mensen zeggen dat ik nooit meer naar huis zal kunnen, maar ik ben er in mijn hart stellig van overtuigd dat dat niet waar is. Weggerukt worden uit het land waar je van houdt, is iets wat je niemand toewenst.

Elke ochtend als ik mijn ogen open, verlang ik ernaar mijn oude kamer met al mijn spulletjes te zien, met mijn kleren op de vloer en mijn prijzen van school in de kast. In plaats daarvan ben ik in een land dat vijf uur achterloopt op mijn vaderland Pakistan en mijn huis in de Swat-vallei. Maar mijn geboorteland loopt eeuwen achter op dit land. Hier heb je alle gemakken die je je maar kunt voorstellen. Uit elke kraan stroomt water, warm of koud, wat je maar wilt, het licht gaat aan als je op een schakelaar drukt, dag én nacht, olielampen zijn overbodig en er zijn fornuizen waarop je kunt koken zonder dat iemand eerst naar de bazaar moet om gasflessen te halen. Hier is alles zo modern dat er zelfs kant-en-klaarmaaltijden bestaan.

Als ik voor mijn raam ga staan en naar buiten kijk, zie ik hoge gebouwen, lange wegen vol voertuigen die netjes achter elkaar rijden, keurige groene heggen, gazonnetjes en schone stoepen waarop je kunt lopen. Als ik mijn ogen dichtdoe ben ik weer even terug in mijn vallei – met de hoge besneeuwde bergtoppen, de groene, wuivende vel-

den en helderblauwe rivieren – en in mijn hart glimlach ik als ik aan de mensen in Swat denk. Mijn gedachten voeren me terug naar mijn school, waar ik word herenigd met mijn vriendinnen en leraren. Ik zie mijn beste vriendin Moniba en dan gaan we allemaal gezellig zitten kletsen en lachen, alsof ik nooit ben weggeweest.

Maar dan herinner ik me weer dat ik in Birmingham ben.

Dinsdag 9 oktober 2012 was de dag dat alles veranderde. Het was toch al geen al te beste dag want het was examenweek – hoewel ik dat als leergierig meisje veel minder erg vond dan veel van mijn klasgenootjes.

We kwamen die ochtend bij de smalle onverharde zijweg van de Haji Baba Road aan in een stoet bontbeschilderde riksja's die sputterend uitlaatgassen uitbliezen, elk daarvan uitpuilend met vijf, zes meisjes. Sinds de komst van de taliban kun je onze school van buiten niet meer herkennen en de met koperbeslag versierde deur in de witte muur tegenover een houthandel onthult niets over wat erachter ligt.

Voor ons was het een magische poort naar onze eigen speciale wereld. We huppelden over de drempel en schoven de hoofddoeken van ons hoofd als de wind die de wolken wegblaast en plaatsmaakt voor de zon, waarna we als een stel dollen de trap op renden. Die trap kwam uit op een binnenplaats met alle deuren naar de klaslokalen. We dropten onze rugzakjes in ons klaslokaal en kwamen in de openlucht bijeen voor de dagopening. Daar stonden we met de bergen op de achtergrond keurig te wachten terwijl een van de meisjes riep: *'Assaan baash!'* oftewel 'Op de plaats, rust!' We klakten met onze hakken en antwoordden 'Allah'. En dan zei de commandant *'Hoo she yar'* oftewel 'Geef acht!' En dan klakten we nog een keer met onze hakken tegen elkaar en riepen 'Allah'.

De school werd nog voordat ik was geboren opgericht door mijn vader en de naam KHUSHAL SCHOOL prijkte in prominent rood met wit beschilderde letters op de muur boven ons. We gingen zes ochtenden per week naar school en aangezien ik als vijftienjarige in klas negen zit, bestonden mijn lessen vooral uit het opdreunen van scheikundige formules, het bestuderen van Urdu-grammatica, het schrijven van Engelstalige opstellen over morele kwesties als 'haastige spoed is zelden goed' of het tekenen van schema's van de bloedsomloop – de meesten van mijn klasgenootjes wilden later arts worden.

Het is lastig je voor te stellen dat iemand dat als bedreigend zou

kunnen beschouwen. Toch was er buiten onze schoolpoort niet alleen de drukte en chaos van Mingora, de grootste stad van Swat, maar er waren ook mensen als de taliban, die menen dat meisjes niet naar school horen te gaan.

Die ochtend was als elke andere, hoewel we wat later dan gewoonlijk begonnen. De schooldag begon vanwege de examens namelijk pas om negen in plaats van acht uur 's ochtends, wat mij goed uitkwam want ik houd niet van vroeg opstaan en kan moeiteloos door het kraaien van de haan en de oproep tot gebed van de muezzin heen slapen. Mijn vader probeerde me altijd als eerste wakker te krijgen. 'Tijd om op te staan, *Jani Mun.*' Dat betekent 'zielsverwant' in het Perzisch en zo noemde hij me 's ochtends vroeg altijd. 'Alsjeblieft, nog héél even, *Aba,*' smeekte ik, terwijl ik de sprei nog wat steviger om me heen trok. Daarna kwam mijn moeder. Zij noemde me *Pisho*, wat 'katje' betekent. Tegen die tijd had ik meestal wel door hoe laat het was en dan riep ik uit: '*Bhabi*, ik kom te laat!' In onze cultuur is elke man je 'broer' en elke vrouw je 'zus'. Zo zien we elkaar. Toen mijn vader zijn vrouw voor het eerst meenam naar school, noemden alle leerkrachten haar 'mijn broers vrouw' oftewel *bhabi*. En zo werd mijn moeder van toen af aan genoemd, ook door ons.

Ik sliep in de lange kamer aan de voorkant van het huis, met als enige meubilair een bed en een kast, die ik met een deel van het prijzengeld had gekocht dat ik had gekregen voor mijn campagne voor vrede en het recht van meisjes om naar school te gaan.

In de kast stonden alle goudkleurige plastic bekertjes en andere onderscheidingen die ik had gekregen omdat ik de beste leerling van de klas was geworden. Ik was maar twee keer niet eerste geworden, beide keren omdat ik door mijn rivale Malka-e-Noor was verslagen. Ik had me vast voorgenomen dat niet nog een keer te laten gebeuren.

De school was niet ver van ons huis en vroeger liep ik dat stukje altijd, maar sinds begin vorig jaar ging ik met de andere meisjes in een riksja naar school en nam ik als ik weer naar huis ging de bus. Het ritje duurde slechts vijf minuten, langs het stinkende stroompje en het gigantische reclamebord van Dr. Humayun's Hair Transplant Institute, waar we altijd het grapje over maakten dat een van onze kale onderwijzers daar vast naartoe was gegaan toen hij opeens weer haar bleek te hebben. Ik vond het wel fijn om de bus te nemen, want dan zweet je minder dan als je loopt en zo kon ik lekker met mijn vriendinnen kletsen en wat roddelen met de buschauffeur, Usman Ali, die wij

Bhai Jan noemden, oftewel ‘broer’ en die ons met zijn idiote verhalen altijd aan het lachen maakte.

Ik was de bus gaan nemen omdat mijn moeder het geen fijn idee vond dat ik alleen naar school zou lopen. We kregen dat hele jaar al bedreigingen. Soms via de krant, soms via brieven, maar meestal via mensen die iets hadden opgevangen. Mijn moeder maakte zich zorgen om me, maar de taliban hadden het nog nooit op een jong meisje gemunt en ik was eerlijk gezegd banger dat ze het op mijn vader hadden voorzien, omdat hij zich openlijk tegen hen uitsprak. Zahid Khan, een goede vriend en medeactievoerder, was in augustus in zijn gezicht geschoten toen hij op weg was naar de moskee, en ik wist dat iedereen mijn vader waarschuwde: ‘Kijk uit, jij bent de volgende.’

Je kon niet met de auto bij onze straat komen, dus ik stapte op de weg beneden bij het stroompje uit de bus en liep dan door een spijlenhekje een trap op naar ons huis. Ik dacht weleens dat als iemand me zou aanvallen, het daar zou zijn. Ik ben net als mijn vader altijd al een dromer geweest en op school dwaalden mijn gedachten soms af, en dan stelde ik me voor dat ik op weg naar huis op die trap door een terrorist onder vuur zou worden genomen. Ik vroeg me af wat ik dan zou doen. Misschien zou ik mijn schoen pakken en hem daarmee slaan, maar dan bedacht ik dat ik me dan net zo zou gedragen als die terrorist. Ik zou beter voor een smeekbede kunnen kiezen: ‘Oké, schiet me maar neer, maar luister eerst naar me. Wat je doet, is verkeerd. Ik heb niets tegen jou persoonlijk. Ik wil alleen maar dat elk meisje naar school kan.’

Ik was niet bang, maar ik controleerde ’s nachts altijd heel goed of de poort op slot zat en ik vroeg God wat er gebeurde als je doodging. Ik vertelde het allemaal aan mijn beste vriendin Moniba. We woonden in dezelfde straat en waren al vanaf de lagere school vriendinnen en we deelden alles met elkaar: liedjes van Justin Bieber, *Twilight*-films en wat de beste gezichtscremes waren om een lichtere huid te krijgen. Zij wilde later modeontwerpster worden, hoewel ze wist dat haar familie dat nooit goed zou vinden, en dus zei ze tegen iedereen maar dat ze arts wilde worden. In onze samenleving is het voor meisjes moeilijk om iets anders dan onderwijzeres dan wel arts te worden, gesteld dát je al mag werken. Ik was anders; toen ik geen arts meer wilde worden maar de politiek in wilde, had ik daar nooit een geheim van gemaakt. Moniba merkte het altijd direct als er iets was. ‘Maak je geen zorgen,’ zei ik. ‘De taliban hebben het nog nooit op een jong meisje voorzien.’

Toen onze bus werd omgeroepen renden we de trap af. De andere

meisjes trokken voor ze naar buiten gingen hun hoofddoeken over hun hoofd voor ze achter in de bus stapten. De bus was eigenlijk wat wij een *dyna* noemden, een witte Toyota TownAce met drie banken erin – twee aan de zijkanten en een in het midden. Met twintig meisjes en drie onderwijzers was het erg krap. Ik zat aan de linkerkant, tussen Moniba en een meisje dat een klas lager dan wij zat, Shazia Ramzan. We hadden onze examenmappen tegen onze borst geklemd en onze schooltassen stonden op de grond voor ons. En daarna weet ik het allemaal niet meer zo goed. Het was heet en plakkerig in de *dyna*. Het was warmer dan normaal voor de tijd van het jaar en alleen het Hindukusj-gebergte in de verte had een wit sneeuwlaagje. Wij zaten achterin, waar geen ramen waren maar alleen een dik plastic zeil dat loshing en flapperde, en zo vergeeld was en onder het stof zat dat je er niet echt doorheen kon kijken. Het enige wat we achterin door een opening konden zien was een klein stukje van de lucht, waar we af en toe een glimp van de zon zagen – die op dat uur van de dag een wazige gele bol was door de wervelende stofdeeltjes die als een wolk om ons heen hingen.

Ik herinner me dat het busje zoals altijd op de hoofdweg bij de controlepost van het leger rechts afsloeg en langs het verlaten cricketveld reed. Daarna weet ik het niet meer.

In mijn droom over de aanslag zit mijn vader ook in de bus en wordt hij net als ik neergeschoten, en dan zijn er allemaal mannen en zie ik mijn vader niet meer.

In werkelijkheid stopten we opeens. Links van ons was de overwoekerde tombe van Sher Mohammad Khan, de minister van Financiën van het eerste bestuur van Swat, rechts van ons was een fabriek waar snacks werden gemaakt. We moeten op nog geen tweehonderd meter van de legerpost zijn geweest.

We zagen niet dat voor ons een jongeman met een baard in lichtgekleurde kleding voor de bus de weg op stapte en ons gebaarde te stoppen.

‘Is dit het busje van de Khushal School?’ vroeg hij aan onze chauffeur. Dat vond Usman Bhai nogal een domme vraag, aangezien de naam van de school op de zijkant van het busje stond. ‘Ja,’ zei hij.

‘Ik wil wat informatie over een paar kinderen,’ zei de man.

‘Dan moet je naar het kantoor van de school gaan,’ antwoordde Usman Bhai Jan.

Terwijl ze praatten, kwam een andere jongeman die in het wit ge-

kleed was naar de achterkant van het busje lopen. ‘Hé, dat is vast weer zo’n journalist die je wil interviewen,’ zei Moniba. Sinds ik samen met mijn vader op bijeenkomsten sprak over het recht op onderwijs voor meisjes en me uitsprak tegen degenen als de taliban die ons liever uit het straatbeeld willen houden, kwamen er inderdaad best vaak journalisten op me af, zelfs Amerikaanse, maar niet zoals nu, zo midden op straat.

De man droeg de traditionele baret en had een zakdoek voor zijn neus en mond geknoopt, alsof hij griep had. Hij zag eruit als een student. Hij stapte op de laadklep en stak zijn hoofd vlak bij ons naar binnen.

‘Wie is Malala?’ wilde hij weten.

Niemand zei iets, maar een paar meisjes keken mijn kant op. Ik was het enige meisje dat haar hoofd niet had bedekt.

En toen haalde hij een zwart pistool tevoorschijn. Ik kreeg later te horen dat het een Colt.45 was. Een paar meisjes gilden. Moniba vertelde me later dat ik in haar hand kneep.

Mijn vriendinnen zeggen dat hij drie keer schoot. De eerste kogel ging door mijn linkeroogkas, mijn linkerschouder in. Ik bloedde uit mijn linker oor en viel voorover in Moniba’s schoot, waardoor de andere twee kogels de meisjes naast me raakten. Een kogel raakte Shazia’s linkerhand. De derde kwam via haar linkerschouder in de rechterbovenarm van Kainat Riaz terecht.

Volgens mijn vriendinnen beefde de hand van de schutter toen hij schoot.

Tegen de tijd dat we bij het ziekenhuis kwamen, zaten mijn lange haren en Moniba’s schoot helemaal onder het bloed.

Wie is Malala? Ik ben Malala en dit is mijn verhaal.

DEEL I

Vóór de taliban

سوري سوري په گولو راشي د بي ننگي آواز درامه شه مينه

Sorey sorey pa golo rashey
Da be nangai awaz de ra ma sha mayena

Liever krijg ik je met kogels doorzeefde lijfeervol terug
Dan berichten over je lafheid op het slagveld

Traditioneel Pathaans couplet

Een dochtertje

Toen ik geboren werd betuigden mensen hun medeleven aan mijn moeder en werd mijn vader niet gefeliciteerd. Ik kwam ter wereld bij het ochtendgloren, toen de laatste ster net uitdoofde. Voor Pathanen als wij is dat een goed voorteken. Mijn vader had geen geld voor het ziekenhuis of voor een vroedvrouw en mijn moeder werd dan ook bijgestaan door een buurvrouw. Het eerste kindje van mijn ouders had de bevalling niet overleefd, maar ik kwam schoppend en krijsend ter wereld. Ik was een meisje in een land waar de geboorte van een zoon tot vreugdevolle geweeschoten leidt, terwijl dochters achter een gordijn worden verstopt, en hun latere rol in het leven bestaat alleen uit het bereiden van eten en kinderen krijgen.

Voor het Pathaanse volk, waartoe ik behoor, is de dag dat een dochter geboren wordt een sombere. De neef van mijn vader, Jehan Sher Khan Yousafzai, was een van de weinigen die op kraambezoek kwam en hij gaf zelfs een behoorlijk bedrag als kraamgeschenk. Maar hij had ook een uitgebreide stamboom bij zich van onze stam, de Dalokhel Yousafzai, die terugging tot aan mijn over-overgrootvader, waarop enkel de mannelijke lijn werd weergegeven.

Mijn vader, Ziauddin, is anders dan de meeste Pathaanse mannen. Hij pakte de stamboom en tekende bij zijn naam een soort lolly. Aan het einde van de streep schreef hij de naam Malala. Zijn neef begon verbaasd te grinniken, maar dat kon mijn vader niets schelen. Hij vertelde me dat hij toen hij vlak na mijn geboorte in mijn ogen keek ‘smoorverliefd was geworden’. Tegen andere mensen zei hij: ‘Ik weet dat er iets bijzonders is aan dit kindje.’

Hij vroeg zijn vrienden zelfs om gedroogde vruchten, snoepjes en munten in mijn wieg te gooien, iets wat we doorgaans alleen bij de geboorte van een jongen doen.

Ik ben vernoemd naar Malalai van Maiwand, de grootste volksheldin van Afghanistan. Pathanen zijn een trots volk van verschillende stammen, die door de latere landsgrens tussen Pakistan en Afghanistan verdeeld zijn geraakt. We leven al eeuwenlang volgens een erencode die *Pashtunwali* wordt genoemd die onder meer een enorm grote gastvrijheid inhoudt en waarvan de *nang*, oftewel ‘eer’, de belangrijkste waarde is. Gezichtsverlies is het ergste wat een Pathaanse man kan overkomen. Een van onze spreuken luidt: ‘Zonder eer is de wereld niets waard.’ Er zijn zo veel vetes en ruzies onderling dat ons woord voor neef of nicht – *tarbur* – hetzelfde woord is als voor ‘vijand’. Maar als buitenstaanders ons land proberen te veroveren, staan we altijd zij aan zij. Alle Pathaanse kinderen horen op jonge leeftijd al het verhaal over Malalai, die in 1880 het Afgaanse leger inspireerde om de Britse troepen in de tweede Engels-Afgaanse oorlog te kunnen verslaan.

Malalai was de dochter van een herder uit Maiwand, een stadje dat in de stoffige vlakten ten westen van Kandahar ligt. Toen ze tiener was vochten haar vader en haar verloofde mee tegen de Britse bezetting van hun land. Malalai ging samen met andere vrouwen uit het dorp naar het slagveld om de soldaten water te brengen en de gewonden te verzorgen. Ze zag dat hun mannen aan de verliezende hand waren en toen de vaandeldrager viel, stak ze haar witte sjaal als een vlag omhoog en liep daarmee zwaaiend voor de troepen uit het slagveld op.

‘Jonge liefde!’ zong ze. ‘Als je niet bij de slag van Maiwand komt, bij God, dan wil iemand je in leven houden als een schandelijk symbool.’

Malalai werd gedood tijdens het gevecht, maar haar woorden en haar moed inspireerden de soldaten, die de slag daarna in hun voordeel wisten te beslissen. Ze slaagden erin een voltallige brigade te verslaan – een van de ergste nederlagen die het Britse leger ooit heeft geleden. De Afghanen waren zo trots dat de laatste Afgaanse koning in het centrum van Kabul een monument voor de overwinning van Maiwand liet neerzetten. Toen ik later een paar Sherlock Holmes-boeken las, moest ik lachen, omdat de fictieve Dr. Watson voordat hij de rechterhand van de grote detective werd, uitgerekend bij die slag gewond was geraakt. Maar wij Pathanen hebben dus onze eigen Jeanne d’Arc. Er zijn in Afghanistan veel meisjesscholen naar haar vernoemd. Mijn grootvader, die godsdienstleraar en geestelijke van het dorp was, vond het maar niks dat mijn vader me zo had genoemd. ‘Dat is een heel verdrietige naam,’ zei hij. ‘Hij betekent “door leed getroffen”.’

Mijn vader zong toen ik klein was vaak een liedje voor me van de beroemde dichter Rahmat Shah Sayel uit Peshawar. De laatste strofe eindigt zo:

O Malalai van Maiwand
Sta weer op en laat de Pathanen het erelied begrijpen.
Jouw dichterlijke woorden kunnen werelden veranderen
Ik smeek je, sta weer op.

Mijn vader vertelde het verhaal over Malalai aan iedereen die bij ons op bezoek kwam. Ik vond dat verhaal en de liedjes die mijn vader voor me zong prachtig, net als de manier waarop mijn naam door de wind werd meegevoerd als mensen me riepen.

We woonden op de mooiste plek op aarde. Mijn vallei, de Swat-vallei, is een hemels rijk van bergen, watervallen en kristalheldere meren. ‘Welkom in het paradijs’ staat er op het bord langs de toegangsweg tot de vallei. Swat heette vroeger Uddyana, wat ‘tuin’ betekent. We hebben velden vol wilde bloemen, boomgaarden met verrukkelijk fruit, smaragdmijnen en rivieren vol forellen. Swat wordt ook wel het Zwitserland van het Oosten genoemd. Zo ligt de allereerste wintersportplaats van heel Pakistan in Swat. Welgestelde Pakistanen gingen naar Swat op vakantie vanwege de schone lucht, de prachtige natuur en onze Soefi-festivals, met veel muziek en dans. Er kwamen ook veel buitenlanders, die door ons steevast *Angrezan* worden genoemd, oftewel Engelsen, ongeacht waar ze vandaan kwamen. Zelfs de Britse koningin is er een keer geweest. Ze logeerde in het Witte Paleis, dat onze eerste koning, de eerste wali van Swat liet bouwen van hetzelfde marmer als waarvan de Taj Mahal is gemaakt.

We hebben een bijzonder verleden. Swat maakt tegenwoordig deel uit van de provincie Khyber Pakhtunkhwa, oftewel KPK, want zo noemen veel Pakistanen het, maar Swat hoorde aanvankelijk niet bij Pakistan. We waren vroeger een prinsdom, net als het naastgelegen Chitral en Dir. Onze leiders hadden tijdens de koloniale periode trouw gezworen aan de Britten, maar het gebied was autonoom. Toen India in 1947 zijn onafhankelijkheid kreeg van de Britten en het werd opgesplitst, werden wij bij het nieuw ontstane Pakistan gevoegd, maar we bleven wel autonoom. We gebruikten de Pakistaanse roepie, maar de Pakistaanse regering had alleen op het gebied van het buitenlandbeleid iets

te zeggen. De wali sprak recht, zorgde voor vrede tussen strijdende stammen en inde de *ushur*, een belasting waarbij je een tiende van je inkomen moest afstaan, waarmee hij wegen aanlegde en ziekenhuizen en nieuwe scholen bouwde.

Islamabad, de hoofdstad van Pakistan, ligt hemelsbreed slechts zo'n honderd zestig kilometer bij ons vandaan, maar het was alsof het een ander land was. Met de auto deed je er vijf uur over via de Malakandpas, een enorme bergkom waar onze voorouders lang geleden, aangevoerd door een geestelijke die 'de Gekke moellah' werd genoemd (bij de Britten bekend als de 'Gekke fakir'), tussen de woeste, onherbergzame pieken tegen de Britten hadden gevochten. Een van die Britten was Winston Churchill, die daar later nog een boek over heeft geschreven en een van die pieken heet nog steeds 'Churchills Piek', ook al schreef hij niet positief over ons volk. Aan het eind van de pas staat een soort tempeltje met een groen koepeldak, waar mensen als dank voor hun veilige aankomst muntjes in gooien.

Ik kende niemand die weleens in Islamabad was geweest. Voordat alle ellende begon waren de meeste mensen, onder wie mijn moeder, zelfs nog nooit buiten Swat geweest. We woonden in Mingora, wat de grootste stad, en de enige grotere stad, in de vallei is. Dat was vroeger, voordat veel mensen uit de dorpen in de omgeving ernaartoe verhuisden, een klein plaatsje; nu is het er vuil en overvol. Er zijn hotels, hogescholen, een golfbaan en een heel bekende bazaar waar je traditioneel borduurwerk, edelstenen en alles wat je maar kunt bedenken kunt kopen. De Marghazar-beek loopt dwars door de stad, maar die is door de plastic zakjes en al het andere afval dat erin wordt gegooid modderbruin. Het water is lang niet zo helder als dat van de beken in de heuvels of dat van de brede rivier de Swat net buiten de stad, waar mensen op forel visten en waar wij op feestdagen weleens naartoe gingen. Ons huis was in Gulkada, wat 'plek van bloemen' betekent; nog weer vroeger heette het Butkara, 'plek van de boeddhabeelden'. Vlak bij ons huis was een veld dat vol met mysterieuze ruïnes stond: beelden van zittende leeuwen, halfkapotte zuilen en het gekst van alles waren de honderden paraplu's van steen.

De islam werd in de elfde eeuw in onze vallei geïntroduceerd, toen sultan Mahmud van Ghazni vanuit Afghanistan onze vallei innam en onze heerser werd. Maar héél vroeger was Swat een boeddhistisch koninkrijk. De boeddhisten kwamen in de tweede eeuw naar de vallei en hun koningen hebben de vallei meer dan vijfhonderd jaar lang

bestuurd. Chinese ontdekkingsreizigers schreven al over de veertienhonderd boeddhistische kloosters die langs de rivier de Swat stonden en ze beschreven hoe in de hele vallei het magische geluid van de tempelklokken te horen was. De tempels staan er allang niet meer, maar waar je in Swat ook bent, overal zie je de resten ervan tussen de sleutelbloemen en alle andere wilde bloemen. We picknickten vaak tussen rotstekeningen van een dikke, glimlachende Boeddha die in kleermakerszit op een lotusbloem zat. Er zijn veel verhalen dat de Heer Boeddha hier ook kwam omdat het zo'n vredige plek is en een deel van zijn as zou begraven zijn in een reusachtige stoepa in de vallei.

We vonden de ruïnes van Butkara een prachtige plek om verstopertje te spelen. Op een keer kwamen er buitenlandse archeologen onderzoek doen en ze vertelden ons dat het vroeger een bedevaartsplaats was geweest, met allemaal tempels met gouden daken waar boeddhistische koningen begraven lagen. Mijn vader schreef een gedicht 'De overblijfselen van Butkara' en dat vatte mooi samen hoe de tempel en de moskee naast elkaar konden bestaan: 'Als de stem der waarheid van de minaretten opstijgt, glimlacht de Boeddha, en wordt de verbroken keten van het verleden weer heel.'

We woonden in de schaduw van het Hindukusj-gebergte waar de mannen op steenbokken en goudhanen gingen jagen. Ons huis had één verdieping en was van beton. Aan de linkerkant zat een trap waarmee je naar het platte dak kon, dat zo groot was dat wij daar als kinderen konden cricketen. Dat was ons speelterrein. Als het 's avonds begon te schemeren zat mijn vader daar vaak met vrienden thee te drinken. Soms ging ik erbij zitten kijkend naar de rookpluimen van alle kookvuurtjes en luisterend naar het kabaal van de krekels.

Onze vallei staat vol fruitbomen waaraan de allerzoetste vijgen, granaatappels en perziken groeien, en in onze tuin hadden we druiven, guave en dadelpruimen. In de voortuin stond een pruimenboom met echt verrukkelijke vruchten. Het was altijd een strijd wie ze het eerst te pakken kreeg: wij of de vogels. Er kwamen zelfs spechten op af.

Mijn moeder praat al zolang als ik me kan herinneren tegen vogels. Aan de achterkant van ons huis zat een veranda, waar de vrouwen bijeenkwamen. We wisten wat het was om te weinig te eten te hebben en mijn moeder gaf dan ook voedsel aan arme gezinnen. En als er dan nóg iets over was, gaf ze dat aan de vogels. Een van onze taaltradities zijn de *tapey*, tweeregelige gedichten in het Pathaans, en als mijn moeder

rijst uitstrooide zong ze dit versje vaak: ‘Dood geen duiven in de tuin. Als je er eentje doodt, komen de andere niet meer.’

Ik zat graag op het dak naar de bergen te kijken en te dagdromen. De piramidevormige Mount Elum was de hoogste berg. Dat is voor ons ook een heilige berg en hij is zó hoog dat hij altijd een keten van donzige wolken draagt. Zelfs in de zomer ligt er sneeuw op de top. Op school leerden we dat Alexander de Grote in 327 v.C., nog voor de boeddhisten naar Swat waren gekomen, onderweg van Afghanistan naar de Indus met duizenden olifanten en soldaten door de vallei was getrokken. De inwoners van Swat vluchtten toen de berg op, denkend dat die zó hoog was dat ze daar door hun goden zouden worden beschermd. Maar Alexander was een vastberaden en geduldig leider. Hij liet een houten stelling bouwen zodat de katapulten en de pijlen de top van de berg konden bereiken. Vervolgens klom hij zelf naar boven om de ster Jupiter te kunnen aanraken, als symbool van zijn macht.

Vanaf het dak zag ik de bergen met de seizoenen veranderen. In de herfst woei er een kille wind. In de winter was alles wit van de sneeuw, met lange ijspegels die van de dakrand hingen en die wij er graag afbraken. Dan renden we rond en maakten sneeuwpoppen en sneeuwberen. In de lente was Swat op zijn groenst. Dan dwarrelde er eucalyptusbloesem het huis in, waardoor alles met een wit laagje werd bedekt, en voerde de wind de doordringende geur van de rijstvelden mee.

Toen ik geboren werd waren we heel arm. Mijn vader en een vriend hadden hun eerste school gesticht en wij woonden in een krot met twee kamertjes tegenover die school. Ik sliep bij mijn ouders in de ene kamer en de andere kamer was voor gasten. We hadden geen badkamer of keuken, mijn moeder kookte buiten op een houtvuurtje en waste onze kleren bij een kraan op school. Het was bij ons thuis altijd druk, met allerlei mensen uit het dorp die op bezoek kwamen. Gastvrijheid is een heel belangrijk onderdeel van de Pathaanse cultuur.

Mijn broer Khushal werd twee jaar na mij geboren. Omdat we niet genoeg geld hadden voor het ziekenhuis werd hij net als ik thuis geboren. En net als de school van mijn vader werd hij vernoemd naar de Pathaanse held Khushal Khan Khattak, een strijder en dichter. Mijn moeder had op een zoon gehoopt en was dolblij toen hij geboren werd. Ik vond hem maar klein en zo mager als een rietje, alsof hij in de wind zó doormidden zou breken. Maar hij was haar oogappel, haar *ladla*. Ik had de indruk dat hij maar een kik hoefde te geven of hij kreeg zijn

zin. Zo wilde hij bijvoorbeeld de hele tijd thee zoals wij die traditioneel drinken, dus met melk, suiker en kardemom, maar dat werd zelfs haar op een gegeven moment te gortig en ze maakte een kopje dat zo bitter smaakte dat hij het daarna niet meer lustte. Ze wilde een nieuwe wieg voor hem kopen, maar toen ik geboren werd had mijn vader er geen geld voor gehad en daarom hadden ze een oude houten wieg van de burens gebruikt die al derde- of vierdehands was. Mijn vader weigerde een nieuwe voor mijn broertje te kopen: 'Malala heeft in die wieg gelegen,' reageerde hij, 'en dan kan hij dat ook best.'

Bijna vijf jaar daarna kwam er nog een jongetje, Atal, met pretoogjes en zo nieuwsgierig en ondernemend als een eekhoorn. En toen was ons gezin volgens mijn vader compleet. Drie kinderen is in Swat, waar de meeste mensen zeven of acht kinderen hebben, een klein gezin.

Omdat Khushal maar twee jaar jonger was speelde ik vooral met hem, maar we hadden altijd ruzie. Hij liep dan huilend naar mijn moeder, ik naar mijn vader. 'Wat is er, *Jani*?' vroeg hij dan. Ik was net als mijn vader met extreem soepele gewrichten geboren en kon mijn vingers achteroverbuigen en mijn enkels klikten als ik liep, iets wat volwassenen heel eng vonden.

Mijn moeder is heel mooi en mijn vader aanbad haar alsof ze een fragiele porseleinen vaas was, en hij sloeg haar nooit, in tegenstelling tot hoe veel andere mannen hun vrouw behandelden. Mijn moeder heet Tor Pekai, wat 'gitzwarte lokken' betekent, hoewel haar haren in werkelijkheid kastanjebruin zijn. Mijn grootvader, Janser Khan, had vlak voor haar geboorte naar Radio Afghanistan zitten luisteren en die naam toen gehoord. Ik wou dat ik de lelieblanke huid, het fijnbesneden gelaat en de groene ogen van mijn moeder had, maar ik heb de vale teint, de brede neus en de bruine ogen van mijn vader geërfd.

In onze cultuur is het heel normaal om een koosnaampje te hebben. Zo noemde mijn moeder me *Pisho* en noemden sommige neefjes en nichtjes me *Lachi*, oftewel 'kardemom'. Mensen met een donkere huid worden vaak wit genoemd, en kleine mensen juist lang. Ja, we hebben een beetje een raar gevoel voor humor. Zo stond mijn vader in de familie bekend als *Khaista Dada*, wat 'mooie vader' betekent.

Op een dag toen ik zo'n vier jaar oud was, zaten we ergens toen ik mijn vader vroeg: 'Aba, wat voor kleur ben jij?'

'Dat weet ik niet, een beetje wit, een beetje zwart,' antwoordde hij. 'Zoals wanneer je melk in je thee doet,' zei ik.

Mijn vader lachte vaak, maar hij was zich al als kleine jongen zozeer

bewust geweest van zijn donkere huid dat hij het veld in ging voor buffelmelk, die hij dan op zijn gezicht smeerde in de hoop dat zijn huid daar lichter van zou worden. Pas toen hij mijn moeder ontmoette, begon hij zich wat minder opgelaten te voelen. Dat zo'n mooi meisje van hem hield maakte hem zelfverzekerder.

In onze cultuur worden huwelijken meestal gearrangeerd door de familie, maar zij trouwden echt uit liefde. Ik was dol op het verhaal van hoe ze elkaar hadden ontmoet. Ze kwamen uit buurdorpen in de afgelegen vallei Shangla, in het noordoosten van Swat, en zagen elkaar wanneer mijn vader naar het huis van zijn oom ging om te studeren. Die oom woonde naast de tante van mijn moeder. Mijn vader en moeder zagen elkaar vaak genoeg om te weten dat ze elkaar aardig vonden, alleen hoor je dat in onze cultuur niet te laten blijken. En dus stuurde hij haar in plaats daarvan gedichten, die ze helaas alleen niet kon lezen.

‘Ik bewonderde zijn verstand,’ zegt ze daar nu over.

‘En ik haar schoonheid,’ zegt hij lachend.

Er was één groot probleem. Mijn twee grootvaders konden niet met elkaar opschieten. Dus toen mijn vader vertelde dat hij om de hand van mijn moeder, Tor Pekai, wilde vragen, was het wel duidelijk dat geen van beide partijen blij was met het huwelijk. Zijn eigen vader zei dat de keuze aan hem was en hij stemde ermee in een kapper als bemiddelaar te sturen, wat gebruikelijk is bij de Pathanen. Malik Janser Khan weigerde het huwelijksaanzoek voor zijn dochter, maar mijn vader is erg vasthoudend en hij haalde zijn vader over om de kapper er nogmaals heen te sturen. De *hujra* van Janser Khan was een plaats waar mensen bij elkaar kwamen om politieke zaken te bediscussiëren en mijn vader zat daar dan ook vaak, dus ze kenden elkaar goed. Janser Khan liet hem negen maanden wachten voor hij eindelijk met het huwelijk van zijn dochter instemde.

Mijn moeder komt uit een familie van sterke vrouwen en invloedrijke mannen. Haar grootmoeder, mijn overgrootmoeder dus, verloor haar man toen haar kinderen nog jong waren en haar oudste zoon Janser Khan werd toen hij nog maar negen jaar oud was achter slot en grendel gezet vanwege een vete met een andere familie. Om hem vrij te krijgen liep ze zo'n zestig kilometer in haar eentje over de bergen om de hulp in te roepen van een invloedrijke neef. Ik denk dat mijn moeder precies hetzelfde zou doen voor ons. Hoewel mijn moeder niet kan lezen of schrijven, deelt mijn vader alles met haar en hij vertelt haar altijd over zijn dag en over zowel de goede als de slechte dingen

die gebeurd zijn. Zij plaagt hem veel en geeft hem raad en zegt wie naar haar idee een échte vriend van hem is en wie niet, en volgens mijn vader heeft ze altijd gelijk. De meeste Pathaanse mannen delen geen problemen met hun vrouw, omdat dat als zwak wordt gezien. ‘Hij vraagt het zelfs aan zijn vrouw!’ zeggen ze dan honend. Ik zie dat mijn ouders blij zijn en veel lachen. Mensen die ons zien zeggen dat we een leuk gezin zijn.

Mijn moeder is heel vroom en bidt vijfmaal per dag, maar niet in een moskee, want daar komen alleen de mannen. Ze keurt dansen af omdat God dat volgens haar niet fijn vindt, maar ze geniet er heel erg van zichzelf op te dirken met mooie dingen, zoals geborduurde kleding en gouden kettingen en armbanden. Ik denk dat ik voor haar een beetje een teleurstelling ben, omdat ik zo op mijn vader lijk en niet om kleren en sieraden geef. Ik vind winkelen in de bazaar maar saai, maar binnenskamers dansen met mijn schoolvriendinnetjes vind ik juist wel heel leuk.

We brachten tijdens onze jeugd de meeste tijd met mijn moeder door. Mijn vader was niet vaak thuis en had het altijd druk – niet alleen met school, maar ook met literaire genootschappen en jirgas en hij zette zich in voor het natuurbehoud van onze vallei. Mijn vader kwam uit een afgelegen dorpje, maar hij had dankzij scholing en zijn sterke persoonlijkheid naam gemaakt en kon goed voor zijn gezin zorgen.

De mensen luisterden graag naar hem en ik vond het geweldig als er ’s avonds mensen bij ons thuis kwamen. Iedereen zat dan op de grond op een groot plastic zeil, waar mijn moeder allemaal hapjes op had uitgestald, die we dan met onze rechterhand opaten, zoals we dat gewend zijn, waarbij we een bolletje van de rijst met wat vlees maken. Als het donker werd, werden de olielampen aangestoken en mepten we de vliegen weg terwijl onze silhouetten dansende schaduwen op de wanden wierpen. In de zomer onweerde het vaak en als het hard donderde en bliksemde kroop ik steeds dichterbij mijn vaders knie aan.

Ik hing aan zijn lippen als hij vertelde over de strijd tussen de stammen, en over Pathaanse leiders en heiligen, wat hij vaak deed door met zijn melodieuze stem gedichten voor te lezen, waarbij hij soms moest huilen. Zoals de meeste mensen in Swat horen wij bij de Yousafzai-stam (wat sommigen spellen als Yusufzai of Yousufzai). Dit is een van de grootste Pathaanse stammen; ze wonen in heel Pakistan en Afghanistan, maar komen oorspronkelijk uit Kandahar.

Onze voorouders kwamen in de zestiende eeuw vanuit Kabul naar Swat, waar ze een Timoeridenkeizer hadden geholpen zijn troon terug te veroveren nadat hij door zijn eigen stam was afgezet. De keizer beloonde hen met allerlei machtige posities aan het hof en in het leger. Vrienden en verwanten waarschuwden hem echter dat de Yousafzai zó machtig begonnen te worden dat ze de macht zouden grijpen. Op een avond nodigde hij alle stamhoofden uit voor een banket en liet ze tijdens het eten door zijn mannen overvallen. Zo'n zeshonderd stamhoofden werden afgemaakt. Twee wisten te ontsnappen en samen met hun stamgenoten naar Peshawar te vluchten. Ze gingen na een tijdje op bezoek bij een paar stammen in Swat en wilden proberen hun steun te krijgen om naar Afghanistan terug te kunnen. Maar ze waren zo onder de indruk van hoe mooi Swat was dat ze er besloten te blijven en de andere stammen verdreven.

De Yousafzai verdeelden het land onder de mannelijke stamleden. Dat was een eigenaardig stelsel dat *wesh* werd genoemd, waarbij alle families om de vijf of tien jaar van dorp verwisselden en al het land in het nieuwe dorp onder de mannelijke familieleden verdeelden, zodat ieder een kans kreeg om zowel goed als minder goed land te bewerken. Dit was bedoeld om gevechten tussen rivaliserende families te voorkomen. Dorpen werden geleid door *khans*, en het gewone volk – de handwerkslieden en de arbeiders – waren hun pachters en moesten aan hen pacht betalen, meestal in de vorm van een deel van hun oogst. Daarnaast moesten ze de khan helpen een militie te vormen en zorgen dat er voor elk stukje land een gewapende man was. Elke khan had honderden gewapende mannen die werden ingezet bij vetes en om andere dorpen binnen te vallen en te plunderen.

Omdat de Yousafzai in Swat geen leider boven zich hadden, werden er onderling en tussen families allerlei vetes uitgevochten. Onze mannen bezitten allemaal een geweer hoewel ze daar tegenwoordig niet mee rondlopen zoals in andere Pathaanse gebieden het geval is, en mijn overgrootvader vertelde weleens verhalen over de vuurgevechten die hij als klein jongetje had meegemaakt. Begin vorige eeuw vreesden ze dat ze door de Britten veroverd zouden worden, die toen het grootste deel van het omringende gebied in handen hadden. Ze werden ook moe van het voortdurend bloedvergieten en daarom besloten ze een onpartijdig persoon te zoeken die het hele gebied kon besturen en hun geschillen kon beslechten.

Na een paar leiders die geen succes waren kwamen de stamhoofden

in 1917 uit bij ene Miangul Abdul Wadood als hun koning. Wij noemen hem ook wel liefkozend Badshah Sahib en hoewel hij analfabeet was, wist hij vrede te stichten in de vallei. Als je een Pathaan zijn geweer afpakt komt dat op hetzelfde neer als hem doden, dus hij kon de stammen niet ontwapenen. In plaats daarvan bouwde hij in de Swat-vallei overal forten en vormde een leger. De Britten erkenden hem in 1926 als de leider van het land en hij werd als wali geïnstalleerd. Hij zette het eerste telefoonnetwerk op, bouwde de eerste lagere school en maakte een eind aan het wesh-stelsel, omdat mensen door het continue verhuizen er geen belang bij hadden om betere huizen te bouwen of fruitbomen te planten.

In 1949, twee jaar nadat Pakistan werd gesticht, droeg hij de macht over aan zijn oudste zoon, Miangul Abdul Haq Jehanzeb. Mijn vader zegt altijd: 'Badshah Sahib bracht ons vrede maar zijn zoon bracht ons welvaart'.

De regeerperiode van Jehanzeb wordt als een gouden periode in onze geschiedenis gezien. Hij had aan een Britse school in Peshawar gestudeerd en zette zich, misschien wel omdat zijn eigen vader analfabeet was, in om talloze scholen te bouwen, evenals ziekenhuizen, wegen en universiteiten. In de jaren vijftig van de vorige eeuw maakte hij een eind aan het pachtstelsel waarbij mensen de khans belasting moesten betalen. Maar er was geen vrijheid van meningsuiting en als iemand kritiek op de wali had, kon hij uit de vallei verbannen worden. In 1969, het jaar dat mijn vader werd geboren, trad de wali af en gingen we bij Pakistans North West Frontier Province horen, die sinds een paar jaar Khyber Pakhtunkhwa heet.

Ik ben dus geboren als trotse dochter van Pakistan, hoewel ik zoals alle inwoners van Swat mezelf allereerst als een inwoner van Swat zie, dan als een Pathaanse en pas dan als een Pakistaanse.

Vlak bij ons in de straat woonde een gezin met een meisje van mijn leeftijd, Safina, en er waren ook twee jongens van ongeveer dezelfde leeftijd als mijn broertjes, Babar en Basit. Wij speelden met z'n allen cricket op straat of op de platte daken, maar ik wist toen al dat Safina en ik, zodra we iets ouder waren, op een gegeven moment zouden worden geacht binnen te blijven. Dan werd er van ons verwacht dat we voor onze broers en vaders zouden koken en hen zouden bedienen. Terwijl jongens en mannen gewoon de straat op konden, mochten mijn moeder en ik de deur niet uit zonder mannelijk familielid, ook al was het maar een jongen van vijf! Dat was nu eenmaal traditie.

Ik had al op heel jonge leeftijd bedacht dat ik dat niet wilde. Mijn vader zei altijd: 'Malala zal zo vrij zijn als een vogel'. Ik droomde ervan om net als Alexander de Grote naar de top van Mount Elum te klimmen om Jupiter aan te raken en zelfs om ver buiten onze vallei te kunnen gaan. Maar als ik mijn broers dan over het dak zag rennen om te vliegeren, waarbij ze de touwen heel behendig manoeuvreerden om elkaars vlieger neer te halen, vroeg ik me af hoe vrij een dochter ooit kon zijn.